

Arkeologi Ville Laakso – muinaisjäännösten jäljillä

Arkeologi Ville Laakso tutkii tänä vuonna myös Jaakkiman ja Lumivaaran alueen muinaishistoriallisia paikkoja niin arkeologisissa kuin itse kentälläkin alueemme maastossa.

Arkeologisia selvityksiä ja kaivauksia tehdään yhteistyössä pietarilaisten kollegoiden kanssa. Vuoden 2012 tutkimushanketta rahoittavat mm. Jaakkiman Seudun Perinneyhdistys ry, Jaakkima Säätiö, Lumi-säätiö ja Sortavala Säätiö.

Laakson isä syntyi Kurkijoen Riekkalan kylässä 1939, mutta sukujuuret ulottuvat paitsi Kurkijoelle, myös lähipitäjiin, jokin haara Lumivaaraan ja Jaakkimaan. Sukunimi oli alun perin

Löyhkö ja vaihdettiin 1906. Laakson äidin sukujuuret ovat puolestaan Hämeessä ja Etelä-Pohjanmaalla.

Arkeologiasta Laakso on ollut kiinnostunut pienestä pitäen. Alkuperäisiä innostumisen syitä hän ei muista, mutta aihepiiri on säilyttänyt kiinnostavuutensa.

– Olen opiskellut Turun yliopistossa arkeologiaa ja historiaa lisensiaatintutkinnon verran. Parhaillaan käännettävänä olevan väitöskirjäksi kirjoitukseni aihe liittyy Uukuniemen Papinniemiellä sijainneeseen ortodoksisen autiokylään.

– Uukuniemen kaivausten lisäksi olen ollut 90-luvun lopulta alkaen mukana suomalais-venäläisissä kenttätutkimuksissa Kannaksel-

la ja mm. Kurkijoella ja Hiitolassa. Muutaman päivän ajan olemme liikkuneet myös Lumivaaran–Jaakkiman–Sortavalan alueella etsimässä uusia tutkimuskohteita, kertoo Laakso, joka viime keväänä kertoi Lumivaaran alueen tilanteesta Etelä-Suomen Lumivaaralaisten 40-vuotisjuhlassa Karjalatalolla.

MIKSI LAATOKAN-KARJALA kiinnostaa sinua?

– Laatokan Karjalasta tekee mielenkiintoisen moni seikka. Alueella on suuri merkitys Suomen esihistorian ja historian kannalta. Se on ollut vuosituhansia varsin tiheästi asuttua seutua, josta on 1800-luvulta lähtien saatu talteen kohtuullisen runsaasti aineistoa. Sotien jälkeen alueen tutkimus on ollut kuitenkin melko vähäistä, joten tekemätöntä työtä on paljon.

Maallikko usein ajattelee arkeologiaa aarteiden etsintänä. Mikä on toistaiseksi ollut merkittävin löytösi?

– Merkittävin löytö on hyvin vaikea arvioida. Varmaankin se on jokin Karjalasta löytyneistä ristiretki- ja keskiajan kalmistoista lähes tuhannen vuoden takaa, tarkemmin aikajaksolta noin 1050–1500 jKr.

KUN TUTKIMUKSET TUOVAT uusia näkökantoja ja tulkintoja tänä päivänä varsin moneen asiaan, kysyisinkin, miltä asutuksen muodostuminen alueellamme näyttää tämän hetken tietämyksen ja löytöjen valossa?

– Tämänhetkinen kuva

asutushistoriasta Laatokan länsirannalla on, että asutusta on alueella ollut jatkuvasti kivikaudelta lähtien. Väliin mahtuu vähälöytöisempiä ja siksi arvoituksellisia ajanjaksoja, kuten varhaismetallikausi (noin 1500 eKr. – 400 jKr.).

Kertoisitko työryhmästäsi, jonka kanssa tulet alueettamme kentällä tutkimaan?

– Työryhmämme ytimen muodostan yhdessä pietarilaisessa Kunstkamera-museossa työskentelevän arkeologin Stanislav Belskyn kanssa. Hän on tekemässä väitöskirjaa Karjalan rautakaudesta ja keskiajasta. Kenttätöiden laajuudesta riippuen on aiemmin mukana usein ollut arkeologian opiskelijoita Suomesta ja Venäjältä. Voi olla, että tähän avautuu mahdollisuus myös ensi kesänä.

MILLAISISSA VAIHEISSA työ alueellamme etenee?

– Ensi kesän kenttätyö on arkeologista inventointia eli lähinnä ennen tuntemattomien eri-ikäisten muinaisjäännöskohteiden etsimistä. Vanhastaan tunnettuja kohteita kierretään myös jonkin verran ja pohditaan, olisiko niissä ainesta tarkempiin tutkimuksiin, siis varsinaisiin kaivauksiin.

– Ennen maastoon lähtöä selvitetään kaikki mahdolliset muinaislöytöihin viittaavat arkistotiedot, paikannimet ja yleisvihjeet. Kenttätöiden jälkeen kirjoitetaan tieteellinen arkistoraportti tulevan tutkimuksen käyttöön. Kenttätyöt ovat siis vain pieni osa koko hankkeesta. Tieteellisten tulosten lisäksi tavoitteena on saada mahdollisimman moni muinaisjäännöskohde virallisen suojelun piiriin; rakentaminen ja muu

Ville Laakso ja Stanislav Belsky Kurkijoen Lopotissa kesällä 2008.

maankäyttö uhkaavat monia kohteita erityisesti Laatokan rantakylissä.

Mitkä sitten ovat suurimmat haasteesi alueettamme tutkittaessa?

– Inventointityö ei vaadi kovinkaan suurta byrokratiata, joten suurimmat haasteet tällä kerralla liittyvät liikumiseen. Tieverkko ei yllä läheskään kaikkialle, ja aikaa kuluu runsaasti kävelemiseen ja veneellä liikkumiseen. Monet yksityisalueet ja laaja raja-alue on myös suljettu aidoin ja puomein.

Onko sinulla erityistoiveita ja terveisiä lehtemme lukijoille?

– Ensiksikin haluan lämpimästi kiittää niistä vihjeistä ja yhteydenotoista, joita olen jo saanut. Lukijoilta toivon edelleenkin vihjeitä kaikista mahdollisista alueen muinaislöydöistä tai vaikka-

pa hautapaikkoihin liittyvistä perimätiedoista.

Laakson työryhmän tutkimusten tuloksista tiedotetaan myös Jaakkiman Sanomien lukijoille, kunhan asiat etenevät siihen pisteeseen.

Laakson laatimissa, sivun alareunan luetteloissa on mainittu sellaisia Jaakkiman–Lahdenpohjan ja Lumivaaran alueen arkeologisia kohteita, joiden paikallistamisessa on ongelmia tai joista toivotaan mahdollista perimä- ym. tietoa. Myös muista mahdollisista muinaisjäännöskohteista tai esinelöydöistä otetaan ilolla tietoa vastaan.

Vastauksia ja vinkkejä Ville Laaksoille voi toimittaa:

Ville Laakso
Arkeologian
Henkilökunta 2
20014 Turun yliopisto,
vilaakso@utu.fi,
puh. 050 5556312.

Tuumaustauko kaivauksilla Hiitolan Kilpolansaarella 2010.

Jaakkima ja Lahdenpohja

ljärvi

- 1800-luvun lopun tiedon mukaan Kontioniemellä sanotaan olleen joskus ortodoksisen kirkon. Tarin mukaan samoilta tienoilla olisi aikanaan ollut "kreikkalainen" kirkko sekä pappila.
- Kalmisto. "Pieni hiekkakennäs keskellä Kapasenmäen peltoja. Mäestä oli löydetty luita ja arveltiin, että siinä oli ollut hautapaikka".
- Kalmisto. "Pieni hiekkakennäs Keskiylällä Ilmari Rädyn luona. Arveltiin vanhaksi hautapaikaksi, koska hiekasta oli löydetty luita. Kennään alapuolella kalmistopelto.
- Kalmistonmäki. Mäki... josta on aikoinaan löydetty ihmisluita arveltuja luita.

Korteela

- Kalmisto. "Talo, jonka Juho Kilpiö omisti; toiselta nimeltään Kilpi. Paikalla on ollut hautausmaa ja kreikkalaiskatolinen kirkko, jonka rosvoitettiin joskus 1800-luvun puolella".
- Onko tämä sama paikka: jossa on Linnamäen eteläpuolella on Niemenmäki, jolla kerrotaan olleen joskus ortodoksisen kirkon?
- Kalmisto-niminen metsäkan-gas. Missä?
- Kalmisto. "Paikka Korteelan järven rannalla jossa Niilo Kuokkasen talo".

Lahdenpohja

"Lahdenpohjan kylässä kestikievarin talon yläpuolella sanotaan olleen kreikkalainen kirkko ja kestikievarin talon pihalla kalmisto". Onko tietoa, missä oli kestikievari 1800-luvun lopulla?

Metsämikli

- Talon numero 4 luona on korkeaa mäki, jonka rinteestä on 1800-luvun lopulla löydetty luu-

ranko. Paikalla asui tuolloin Uimosia. Tarinan mukaan samoilta tienoilla olisi aikanaan ollut "kreikkalainen" kirkko sekä pappila.

- Kalmisto. "Pieni hiekkakennäs keskellä Kapasenmäen peltoja. Mäestä oli löydetty luita ja arveltiin, että siinä oli ollut hautapaikka".
- Kalmisto. "Pieni hiekkakennäs Keskiylällä Ilmari Rädyn luona. Arveltiin vanhaksi hautapaikaksi, koska hiekasta oli löydetty luita. Kennään alapuolella kalmistopelto.
- Kalmistonmäki. Mäki... josta on aikoinaan löydetty ihmisluita arveltuja luita.

Mikli

Kirkkomäki on tunnettu vanha hautapaikka, mutta myös lähellä Miklijoen suuta Ohvonassa on löydetty luita "valliraunioiden luona". Missä on tämän niminen paikka?

Oppola

Kalmistonmäki. "Pieni havumetsää kasvava mäki Hyvärisenryhmän pohjoislaidalla". Missä?

Paikjärvi

- Kalmisto-niminen paikka "puoli kilometriä Paikjärven rannasta pieni hiekkakennäs, josta soraa ottaessa on pitkin aikoja löydetty ihmisen luita. Siinä on Juho Roposen perikunnan talo". Samasta paikasta on käytetty myös nimeä

Kalmistomäki.

- Entä missä on Tiaisenkalmistoniminen paikka?

Sorola

- Vuosisatoja vanha Sorolan ortodoksisirkko oli samannimisellä saarella, "Annalan hovin tienoilla". Paikalla oli myös kalmisto. Onko tarkemmasta paikasta tietoa?
- Toinen perimätiedon mukainen hautapaikka on samalla saarella "liki rantaa salmen suussa Harviin päin pellolla kallion alapuolella". Ilmeisesti jossain lähellä Salmelan taloa?
- "Sorolan salmen toisella puolella on Hietasenkenäs, josta on löydetty paljon ihmisen päälluita". Missä tämä sijaitsee?
- "Samaten manteren puolella salmen korvassa on Kontiimmäki, siinä sanotaan myös olleen kalmisto". Onko jossain lähellä Mullikkaranta, mistä mainitaan löytyneen luita perunakuoppaa tehdessä? Mahdollisesti jossain Hietalan talon lähistöllä?
- "Sorolan Kokonniemellä lie vielä viides kalmisto". Onko tämä sama kuin suomalaisilla kartoilla oleva Kokonniemi vastapäätä Annalan sahaa?
- "Salmen korvalla" Lahdenpohjan päin suuri kivi, jonka koloihin on aikanaan uhrattu mm. Jyrinpäivänä, jotta "tulisi rauhallinen kesä". Missä?

Lumivaara

Harvio

- "Harvion kylän Osipalan ryhmässä" sijainneen kalmiston sijainti on tiedossa, mutta liittykö paikkaan jotain perimätietoa? Onko samassa kylässä ollut Kalmisto-niminen pelto sijainnut lähistöllä?
- Ristimäki Harvionlammen länsirannalla: paikalta kerrotaan löytyneen luita. Onko muita tietoja?
- Liittykö vanhassa suomalaisessa kartassa Laatokan rannalla oleviin paikannimiin Kalmalah-ti ja Kalmanluoto jotain perimätietoa?
- Mikä Kilpiinniemen alueen niemistä on nimeltään Kalmaniemi?

Huhtervu

"Hiekkakennäs nimeltä Paavalinvaa-ra, jossa kerrotaan olleen kreikkalainen kirkko, jonka kirkonkellot olisi sodan aikana upotettu Herttalampeen. Kennäällä löytyy useampia kuoppia, joita sanottiin vanhoiksi hautain sijoiksi". Onko tietoa paikan sijainnista?

Ihala

Kalmäki. Sijainti tiedetään, mutta liittykö paikkaan jotain perimätietoa?

Kalksalo

Erään 1800-luvun lopulta olevan tiedon mukaan "Kalksalossa Niulusen riutan luona on ollut 'venäinuskosien kirkko ja hautausmaa. Sitä kutsutaan

kalmistoksi". Toisen tiedon mukaan kyseessä olisi Niutasenriutta. Missä kalmisto ja kirkonpaikka sijaitsevat?

Kesvalahti

- Kurkijoen kihlakunnan historian mukaan "Kesvalahden säässynässä oli tiakkana Lass". Onko säässynän eli tsasounan sijainnista tietoa?
- 1800-luvun lopulta olevan tiedon mukaan "Kesvalahden kylässä Niemelässä sanotaan myöskin olleen kirkkoma. Se on luotomaakumpu, jossa kasvaa nytkin näreit. Liikellä samaa paikkaa oli 80 vuotta takaisin löydetty 'lapinmiekkä' pellostahakasnaa etsiessä". Onko paikan sijainnista tietoja?
- Juho Hannosen maalla (vuonna 1918) on sijainnut miltei puuton Linnamäki. Missä paikka on?

Kuhkaa

- 1800-luvun lopun tietojen mukaan "Kuhkaan kylässä Pamolan saarella sanotaan ennen olleen kirkko ja hautausmaa, josta kyntäessä vieläkin löydetään luita".
- Samoin "Kuhkaan kylässä Siposaaren Kuusikkoniemessä kuuluu olleen hautausmaa".
- Edelleen: "Kuhkaan saarella Sihvolan ryhmässä rannan vierteessä on kalmisto, johon ennen aikoina venäinuskosia haudattiin".

- Ja vielä: "Lähellä samalla rannalla Lahen ryhmässä on läväävää tehdessä löydetty ihmisen pääkalloja". Onko näistä paikoista tietoja?

Kumola

Vanhoin tietojen mukaan "Kumolassa on ollut kaksi säässynää ja kaksi kalmistoa, toinen joen suun vasemmallä puolella, toinen sen oikealla. Vasenpuolista kalmistoa, joka on korkealla mäellä ja tiheässä kuusikossa, käytetään vieläkin hautausmaana, vaan säässynä on jo hajoomaisillaan".

Räimäällä olleen hautapaikan sijainti on tiedossa, mutta alueen muiden kalmistojen osalta on epäselvyyttä. Ilmeisesti yhteen edellä mainittuun kalmistoon liittyvät tiedot lähellä Neitovuorta sijainneista paikoista nimeltä Säässynäkallio ja Kalmistonmäki. Missä ne sijaitsevat?

Tervajärvi

Kurkijoen kihlakunnan historian mukaan "Tervajärvellä oli säässynä, jonka läheisyydessä olleessa tiakan talossa asui tiakka Stoni Oleksipoika". Onko perimätietoa säässynän eli tsasounan sijaintipaikasta?

Kalmistorinne. "Mäki maantiessä Majurin talon kohdalla. Nimen alkuperästä ei ollut tietoa ennen kuin vuonna 1935, jolloin tietä oikaistiin ja maaleikkauksen yhteydessä löydettiin rinteestä ihmisen luita". Missä tämä sijaitsee?